

De pelgrimstocht van de mens

De zoektocht naar Innerlijke Transformatie

– Joy Mills

Metempsychose als een wijze van transformatie wordt gewoonlijk vertaald als het verruilen van de ene ziel voor de andere ziel en wordt een symbool genoemd van de voortgang van het ego gedurende opeenvolgende incarnaties in menselijke lichamen. Desalniettemin bevat het woord een veel dieper gaande betekenis.

Joy Mills is vice-voorzitter van de Internationale Theosofische Vereniging geweest en voorzitter van de Amerikaanse en Australische afdeling van de Theosofische Vereniging. Zij heeft over de hele wereld lezingen gegeven en vele artikelen en boeken geschreven.

(Dit artikel is een vervolg op 'de Pelgrimstocht van de Mens', Theosofia, nr. 4, 2004)

In wezen verwijst het naar de evolutiestroom die H.P. Blavatsky omschreef als 'verstandelijk', de *manasische* of beter gezegd de *kāma-manasische* stroom samengesteld uit gedachte, keuze, overpeinzing, verlangen en wil. In het kort, de lering over metempsychose verwijst naar de avonturen die de ziel beleeft en aangezien de leer hoofdzakelijk platonisch is, kan deze het best begrepen worden in het licht van Plato's denkbeeld over de ziel. Hier kan eraan herinnerd worden, dat HPB over de platonische wijsbegeerte sprak als 'het meest uitgewerkte compendium van de diepzinnige stelsels van het oude India' en over Plato als 'de grootste wijsgeer uit het vóórchristelijk tijdperk [die] in zijn werk getrouw het spiritualisme der Vedische Wijsgeren werkaatste die duizenden jaren vóór hem leefden, als ook hun metafysische vertolking' (*Isis Ontsluierd*, deel I, blz. xi). Een onderzoek van de Platonische leer zal ruimschoots de stelling rechtvaardigen, dat metempsychose een onmisbaar proces is voor onze psychologische (of 'verstandelijke') evolutie en dat zijn betekenis voor ons vandaag de dag niet over het hoofd kan worden gezien. Want het is waarlijk in de verandering van het bewustzijn van de

mensheid, dat onze hoop ligt op vrede en de volledige erkenning van onze broederschap, waar iedereen deel van uitmaakt. Daarom moet metempsychose noch verward worden met het proces van reïncarnatie noch afgedaan worden als een ander woord voor transmigratie, want elk woord heeft zijn eigen specifieke betekenis in de volledige evolutionaire ontwikkeling van de mens.

In de Dialogen van Plato wordt steeds de verantwoordelijkheid van de individuele ziel benadrukt. In de *Phaedo* bijvoorbeeld vertelt Socrates zijn toehoorders: ‘...als het waar is dat de ziel onsterfelijk is, vereist ze ook zorg en niet alleen voor de tijd welke we leven noemen, maar voor altijd! Vanuit dit oogpunt zou het wel eens heel gevaarlijk kunnen zijn haar te verwaarlozen’ (*De Dialogen van Plato*, vertaald door B. Jowett, deel II, blz. 255).

Plato benadrukt herhaaldelijk dat de ziel een oordeel over haar eigen werken afroept, wanneer zij zowel door onwetendheid als door hartstocht de Goddelijke Wet overtreedt en ook wanneer zij zich door eigen inspanning afwendt van de diepten van ellende om de hoogten van de geestelijke bewustwording te bestijgen. De platonische mythen die in de *Timaëus*, de *Phaedo*, de *Phaedrus* en het *Symposium* aangetroffen worden verhalen alle op fraaie wijze over de natuur van de ziel (de zetel van egoïsch bewustzijn, zoals HPB het zou kunnen noemen, het reïncarnerend centrum in het menselijk wezen) en over de keuzes die de ziel op haar reis maakt door de gebieden van geboorte en dood als mede over haar uiteindelijke zelfrealisatie en terugkeer naar haar ware tehuis.

Zoals de samenstellers van de tekst van de *Shrine of Wisdom, The Human Soul in the Myths of Plato*, onderstrepen, ‘... wanneer Plato spreekt over de zielen van mensen die veranderen in de zielen van dieren, moet dit niet opgevat worden in de betekenis dat de menselijke ziel letterlijk de ziel van een dier kan worden, maar eerder dat het op een zuiver natuurlijke wijze leeft, enkel tevreden met de behoeften van het lichaam en zonder het stimuleren van de

meer goddelijke vermogens’. Hier bevindt zich in feite de sleutel tot de ware betekenis van metempsychose; de opdracht zit hem in het veranderen van de gehechtheid van het bewustzijn of denkvermogen aan verlangens en hartstochten in de weerkaatsing van inzicht en begrip, het mededogen en het besef van eenheid dat uit de geestelijke rijken stroomt. In theosofische bevoordingen is het een verandering – een metempsychose – van *manas* in gevangenschap, en door *kāma* geknecht, in *manas* verlicht, geïnspireerd en ontvlamd door *buddhi*.

Thomas Taylor, de vooraanstaande platonist uit de achttiende eeuw die zo vaak door HPB geciteerd werd, zette het desbetreffende grondbeginsel heel helder uiteen in zijn voorwoord bij Plato’s *Timaëus*. ‘Nogmaals, wanneer onze zielen voorgesteld worden, na neergedaald te zijn in het tegenwoordige lichaam [reïncarnatie], een transmutatie in onmensen ondergaan, moet dit niet, zoals Proclus in mooie bevoordingen opmerkt, opgevat worden alsof onze zielen altijd de bezielende beginselen van beestachtige lichamen worden, [het gebruikelijke denkbeeld van transmigratie van de menselijke naar dierlijke vormen], maar dat zij door een zekere aantrekking nauw verbonden zijn met de zielen van onmensen en als het ware in hen worden getrokken...’ Uitvoeriger doet Plato in de *Phaedo* melding van Socrates die vertelt dat ‘...zij die zich geoefend hebben in vraatzucht, baldadigheid, drankzucht en dit zonder angst voor de gevolgen, waarschijnlijk het ras van ezels en dergelijk slag dieren zullen binnengaan...’ terwijl ‘zij die een bijzondere verering hadden voor onrecht, dictatuur en roef terecht zullen komen in het ras van wolven, haviken en wouwen.’ Volgens de leer van Plato onthult dus de uiterlijke vorm de eigenschappen waardoor onze levenswijze wordt bepaald. Karma is waarlijk onverbiddelijk! En slechts een innerlijke verandering, een volslagen ommekeer, wat het woord metempsychose inhoudt, kan ons voorwaarts leiden naar de waarachtige mens en verder naar de volmaakte geestelijke toestand.

Toegevoegd moet worden, dat voor Plato alleen zij die de wijsbegeerte toegewijd waren verzekerd konden zijn van wedergeboorte in menselijke vorm! Om mens te zijn moeten we op een menselijke manier handelen.

Het gemak waarmee de menselijke toestand verloren kan worden, is nergens beter geïllustreerd dan in de dramatische beschrijving over metempsychose die in de tweede eeuw na Christus geschreven is door de briljante aanhanger van het neo-platonisme, Lucius Apuleius, en bekend staat als *De Metamorfosen van Lucius, oftewel de Gouden Ezel*. In zijn inleiding tot de belangrijkste mythe van dat oeuvre, noemde Taylor Apuleius, 'de belangrijkste van de oude Latijnse platonisten', ofschoon hij nog steeds 'onder doet voor wie dan ook van dat gouden geslacht van wijsgeren, waaronder de grote Plotinus de eerste is. Zowel Taylor als latere commentatoren op het werk van Apuleius leggen getuigenis af, dat het verhaal niet door hem 'bedacht' was, doch veeleer gebaseerd op veel oudere bronnen en een voortzetting is van de oude mysteriescholen – die van Mithras, van Dionysus, van Egypte, en andere. Overigens was Apuleius zelf zeker ingewijd in de Eleusinische mysteriën. Onze tegenwoordige belangstelling in deze opvallende tekst is niet gelegen in wat het ons te zeggen heeft over de overleveringen van de mysteries van vroegere eeuwen, maar eerder in de bijzondere betekenis voor de omstandigheden waarin we ons nu bevinden, waarbij er een dringende noodzaak is voor een waarachtige verandering in het bewustzijn, voor het opnieuw richten van het denken vanuit de verwickelingen van de buitenwereld naar een realisering van menselijke eenheid en broederschap. Want het verhaal dat Apuleius vertelde gaat over de pelgrimstocht van de mens, over transformaties of metempsychoses, over de reis die tegenwoordig iedereen afzonderlijk moet ondernemen, zelfs op het gevaar af de menselijke status te verliezen. Alleen een diepgaande transformatie kan een wereld tot stand brengen die in vrede met zichzelf leeft.

Het verhaal dat Apuleius vertelde is doorgelicht met vreemde elementen die de wezenlijke betekenis van het sprookje 'versluieren'. Zo is het ware occultisme altijd verborgen in allegorie en symbool, zoals HPB duidelijk uiteenzette in de *Geheime Leer*, waarbij zij zelf vaak zowel verwees naar de rol van mythe en symbool als naar allegorie en legende om de ware geheimen van het leven te versluieren. Ten slotte wees één van haar adept Leraren op hetgeen vermeld is in een brief aan A.P. Sennett, "de Geheimen zijn onmededeelbaar." (*De Mahatma Brieven aan A.P. Sennett*, Brief 20, chronologische volgorde). *De Gouden Ezel* (om de verkorte titel te gebruiken waaronder het boek gewoonlijk bekend staat) gaat over het verhaal van een jonge man, Lucius, wiens naam 'licht' betekent, die op pad gaat om terug te keren naar het huis van zijn moeder, een heel passend symbool voor zowel de terugkeer naar het verblijf van Sofia, de eeuwige wijsheid, als naar het eigen innerlijk of de geestelijke ziel. Onderweg maakt Lucius tal van avonturen mee: hij ontmoet mensen van alle rangen en standen en het verhaal is doordrenkt met talloze verhalen, die soms amuseren, soms onderrichten en soms zelfs ergeren. [Er bestaan veel vertalingen van het werk, maar de beste moderne Engelse vertolking is die van de Engelse dichter Robert Graves. Er bestaat een uitstekend commentaar van de bekende Jungiaanse psychologe, dr. Marie-Louise von Franz, *A Psychological Interpretation of the Golden Ass of Apuleius*.]

Op zijn eerste pleisterplaats tijdens de reis ontmoet Lucius een jong aantrekkelijk meisje met de naam Fotis, een woord dat eveneens 'licht' betekent, maar het is weerspiegeld licht (we kennen hetzelfde woord in de fotografie). Het komt door Fotis – en doordat hij op haar verliefd wordt – dat Lucius verandert in een ezel. Nu hij een man is met een ezelskop, kan hij alleen nog maar 'iii-ahhh' zeggen, terwijl zijn innerlijk bewustzijn behouden blijft ondanks de uiterlijke verschijning. Op precies de-

zelfde wijze komt de tragiek van het verlies van ons wezenlijk menszijn tot stand, wanneer we ons de omvang realiseren waarmee het rijk van maya, bestaande uit weerkaatst licht, ons op een dwaalspoor heeft gebracht. Onze identificatie met onze verlangens, met onze gehechtheden aan de dingen die we met onze zintuigen waarnemen, aan het denkbeeldige, maakt van ons zo vaak dwazen (ezels mogen we wel zeggen!). Zo wordt de actualiteit van het verhaal op dramatische wijze geïllustreerd, want hoe velen zijn heden ten dage 'betoverd', zoals met Lucius het geval was die van de weg afraakte door de verlokkingen van de psychische vermogens die Fotis beweerde te hebben. Zoals *De Stem van de Stilte* de aspirant herinnert:

Neem u in acht, Lanoo, opdat uw ziel door schijn glans verblind, daar niet in blijve en in haar bedrieglijk licht gevangen worde. Dit licht straalt uit van het juweel van de grote verstrikker (Mara). Het betovert de zinnen, verblindt het denkvermogen en laat de zorgeloze als een verlaten wrak achter. (Fragment 1, verzen 33-34)

Hoe velen, zowel jong als oud, zijn heden ten dage door het verbijsterende licht van het pseudo-occultisme verblind, door beloften van snel te verwerven psychische vaardigheden, of door hun eigen onderzoek naar zelfbevrediging. Net zoals Lucius hebben zij figuurlijk, zo niet letterlijk, een ezelskop als gevolg van hun betovering. In werkelijkheid is Lucius niet meer dan een personage die onderdeel uitmaakt van een oude reeks van verpersoonlijkte beginselen die de Hemelse Mens typeert, de mens die door de eeuwen heen een symbool is van ieder mens afzonderlijk in de zoektocht naar heelheid. En natuurlijk raakt Lucius door zijn eigen zelfzuchtige verlangen naar macht op zijn reis van het rechte pad af, evenals alle andere representanten (Parcival is een ander voorbeeld, want de legende van de Graal vertelt ons hetzelfde verhaal). De overlevering van de Gnostiek staat vol van verwijzingen naar de 'Licht Mens', of het gepersonifieerde

beginsel van licht, die een reis moet maken naar de Stygische duisternis van de materie en daar door zijn eigen inspanning door innerlijke transformatie zijn oorspronkelijk innerlijk wezen moet bevrijden om in volledig Zelf-bewustzijn terug te keren naar het koninkrijk van licht. Vanaf de beschrijving van de primordiale Purusha in de *Rg Veda*, door alle mythen van talrijke culturen, door de overleveringen van de Gnostiek, de Hermetica en de alchemie, tot aan de weergave van de tocht van Dante door de onderwereld naar het Paradijs van Licht, heeft het denkbeeld van Lucius tot in onze tijd voortgeleefd, hetzij bewust herkend hetzij onbewust ervaren.

Vandaag de dag geeft de astrologische afbeelding van het tijdperk van Aquarius ons een grafisch symbool van de eeuwige Anthropos of Purusha, die ons eraan herinnert dat het de taak van de mens in deze eeuw is om zich bewust te worden van de grotere, innerlijke aanwezigheid, die de kern vormt van ons wezen, de Monade, Ātma-Buddhi, en die we door het proces van het ontvouwen of de transformatie van de ziel moeten beschermen, opdat we niet onze menselijkheid verliezen. Net als Lucius moeten we zelf de ezelskop kwijtraken door de roos te eten (zoals Lucius werd verteld was dit het enige middel tegen zijn 'ziekte'), symbool van zelfverloochening en (zoals Lucius verder werd verteld te doen) door naakt te zijn, wat betekent te zijn zonder valse sluiers die het ware, onsterfelijke Zelf verbergen. Het is altijd hetzelfde proces, een innerlijke transformatie waardoor de ware aard van de menselijke ziel ontwaakt. En het is altijd, zoals HPB uiteenzette tijdens het omschrijven van de 'kernleer van de esoterische filosofie', door 'persoonlijke inspanning en verdienste' dat we voortgaan op de pelgrimstocht die naar de uiteindelijke transcendentie leidt van het menselijk bestaan.

Onvermijdelijk rijst de vraag op naar de middelen waardoor ziele-transformatie tot stand wordt gebracht, hoe transformaties optreden die leiden naar de bevrijding van de rondes van geboorte en sterven en die van ons ware redders of weldoeners van de

mensheid maken. Als het komt, zoals HPB stelde, door 'persoonlijke inspanning en verdienste', wat is dan de aard van die inspanning en hoe kunnen we, temidden van onze gewone wereldse levens, een dergelijk opdracht op ons nemen? De methode waardoor transformatie van de ziel wordt volbracht is op verschillende wijzen omschreven. In *De Sleutel tot de theosofie*, verwees H.P.B. naar het proces van *theurgie* of 'goddelijk werk', het volbrengen van een werk van de goden. Het woord is heel oud en maakt deel uit van de woordenschat van de traditie van de mysteriescholen. En zoals door HPB in een voetnoot is vermeld (zie *Abridgement of the Key to Theosophy*, bewerkt door Joy Mills, blz 2), was theurgie "een mystiek geloof – in de praktijk bewezen door ingewijde adepten en priesters – dat de mens door zich even rein te maken als onlichamelijke wezens, d.w.z. door terug te keren tot zijn oorspronkelijke natuurlijke zuiverheid, de goden ertoe kon bewegen de Goddelijke mysteriën aan hem te onthullen." Wat betekent dit feitelijk voor de praktijk?

Wanneer we terugkeren naar het verhaal van Lucius door Apuleius verteld in *De Gouden Ezel* kunnen we enkele interessante aanwijzingen vinden die ons zullen helpen het werk te begrijpen dat we moeten ondernemen. Tijdens zijn avonturen loopt Lucius een aantal rovers tegen het lijf (symbool van hen die moedwillig de wet overtreden) die een jong meisje gevangen houden met de naam Charite (symbool van de *buddhische* aard van mededogen, in slavernij gehouden door die beginselen verbonden met wereldse rijkdom). Om nu zowel Lucius als Charite op te beuren vertelt een oude vrouw, die probeert de rovers tot inkeer te brengen, de klassieke fabel van Amor en Psyche. Thomas Taylor, naar wie al eerder is verwezen, schreef over de fabel dat deze 'bedoeld was om de afdwaling van de menselijke ziel van de ideeënwereld naar de aarde' uit te beelden met vervolgens de 'verlossing' van de ziel door haar eigen inspanningen. De ziel, of Psyche, is de bruid van Amor, zuivere Liefde. Vervuld als zij echter is van een

brandend verlangen om de *gedaante* van Amor te zien, stort zij op de aarde neer (symbool voor reïncarnatie door de aantrekking of dorst naar voelbaar bestaan ten gevolge van de wet van karma). Hierna krijgen we te maken met het rondwalen van Psyche, of ziel, op zoek naar Amor, maar haar wordt verteld dat er vier beproevingen zijn die ze moet volbrengen, voordat ze weer verenigd kan worden met haar 'god'. We vinden in deze vier taken, die werkelijk moeilijk uit te voeren zijn, aanknopingspunten voor de pelgrimstocht die ondernomen moet worden om ons uiteindelijk doel te bereiken, de bewuste vereniging met de geestelijke of goddelijke ziel of de Monade in ons. En het is hier op aarde dat de ziele-transformatie in een lichamelijke incarnatie verwezenlijkt moet worden.

Laten we de vier taken van Psyche die voor haar liggen, aan een onderzoek onderwerpen, taken die het symbool zijn van het viervoudig werk dat elke aspirant op het spirituele pad, op de een of andere wijze, op zich moet nemen wanneer we ons bezig houden met de reis van de mens naar Innerlijke Transformatie, naar Zelf-verlichting. Uitgedrukt in de taal van mythe en allegorie kunnen aan deze vier taken velerlei interpretaties gegeven worden. Desalniettemin wijzen zij duidelijk naar de aard van het innerlijke werk dat voor ons ligt.

De eerste taak die Psyche moet volbrengen is het sorteren van een reusachtige ongeordende hoop zaadkorrels: een grote stapel gerst, gierst, erwten, linzen, bonen, enz, wordt voor haar op de grond gestort en ze moet ze één voor één uit elkaar halen. Met deze taak wordt zij aangezet om in zichzelf te ontdekken wat we een ordenend beginsel kunnen noemen. Al dadelijk bij het begin van de terugreis moeten we de les van onderscheidingsvermogen leren. Als het in ons een uitzichtloze warboel is, een wirwar van ideeën of emoties die door elkaar lopen, moeten we onszelf in het gareel brengen, de dingen als het ware op een rijtje zetten, begrijpen wat al dan niet belangrijk is, onderscheiden wat waar en wat onwaar is. Dit is nooit gemak-

kelijk en we kunnen het risico lopen de weg kwijt te raken hetzij door de uitzichtloosheid van de taak (wat betekent dat we geen hand uitsteken) of door het doen van de verkeerde keuze waardoor een grotere warboel teweeg wordt gebracht (het scheppen van, laten we zeggen, meer ongelukkig karma en zo onze vooruitgang vertragend). In de fabel kan Psyche gelukkig deze taak volbrengen door de steun van enkele mieren die haar te hulp komen. De mieren stellen een soort instinctief ordenend beginsel voor, terwijl van de zaadkorrels gezegd kan worden, dat zij een weergave zijn van geestelijke kiemen van de hogere eigenschappen die in potentie in ons aanwezig zijn en die gevoed moeten worden, als die kiemen nu meteen in ons leven vrucht moeten dragen. Maar je moet opletten onderscheid te maken tussen het voeden van geestelijke zaadkorrels en het verlangen naar lichamelijke of psychische vermogens!

Psyche komt nu tegenover haar tweede taak te staan, wat inhoudt dat ze een vlok wol van een aantal schapen met van goud glanzende vachten moet verzamelen. Zij die vertrouwd zijn met Egyptische en Griekse mythen zullen zich de symboliek herinneren van de ram en de legenden van het gulden vlies. In dit werk wordt de occulte betekenis iets ingewikkelder. Om het desondanks zo eenvoudig mogelijk te stellen, kunnen we opmerken dat de ram of het schaap verbonden is met het teken Aries van de dierenriem en het zinnebeeld is van krachtige impulsiviteit en machtige emotionele driften. In ons verhaal wordt Psyche door het riet geholpen dat haar vertelt dat ze geen probleem zal ontmoeten als ze wacht op de ondergaande zon, want dan worden de rammen, die door de zinderende middagzon in grimmige razernij rondzwerven, rustig en benaderbaar. Zo komt het dat we alleen als de emotionele aard tot rust is gekomen in staat zijn daaruit de gouden vacht, of de gouden schat te plukken, die het wezen van de emoties voorstelt. Hier worden verscheidene lessen geleerd: de emoties worden niet gedood, maar in een toestand van kalmte gebracht,

waarbij zij het licht van *buddhi* kunnen weerspiegelen. En we moeten het juiste moment kennen wanneer we de schat kunnen 'plukken'. Het riet dat Psyche te hulp komt, is een Egyptisch symbool voor de geheime kennis die meegedeeld wordt als een gefluister door de lucht, rustig en bijna stil, door een rietstengel, die open of ontvankelijk is voor de innerlijke stem. Zowel mieren (die als helpers verschijnen tijdens de eerste beproeving) als riet worden vaak gebruikt als symbolen van de kleine aanwijzingen van waarheid die tot ons komen wanneer zowel lichaam als emoties kalm zijn. Slechts wanneer we onze uiterlijke aard in een gedisciplineerde en rustige toestand brengen, kunnen we de fluisteringen van waarheid, die van het koninkrijk van de Geest komen, horen.

De laatste twee taken die aan Psyche worden opgedragen weerspiegelen de toenemende moeilijkheid om onze pelgrimstocht te vervolgen, want werkelijk, zoals gezegd wordt 'de weg windt zich om de berg heen, om en om, totdat de top is bereikt'. De derde taak die aan Psyche wordt gegeven, verlangt van haar om een vaasje van kristal te vullen met water uit de bron waaruit de rivieren de Styx en de Cocytus ontspringen, de stromen van de onderwereld. Maar hier wordt haar weer hulp geboden, want de fabel verhaalt dat de adelaar van Zeus het flesje grijpt, het met water vult en het naar Psyche terugbrengt. Om de volledige betekenis van dit werk na te vorsen zou boekdelen van interpretatie van de betreffende symboliek vereisen; we kunnen slechts een paar ideeën aan de hand doen die ons van nut kunnen zijn in dit stadium van onze reis. Wanneer we aan het aan Psyche opgedragen werk denken, openbaren zich steeds meer diepzinnige aspecten van dit werk. Het is wellicht duidelijk dat het samenkomen van de twee stromen de vereniging in ons voorstellen van het hoogste en het laagste, het geestelijke en het stoffelijke; de stroom zelf stelt die vitale energie voor die in de occulte literatuur als *kundalini* bekend staat. Van de adelaar van Zeus, de leidsman van de goden, kan gezegd worden, dat daarmee het

intuïtieve geestelijke gewaarzijn dat zich in zijn vlucht omhoog heft uitgebeeld wordt, terwijl het kristallen flesje vaak beschouwd wordt als het symbool van *manas* of het denkvermogen, waarin de creatieve energie (*kundalini*) geschonken wordt. Dit alles is, zoals wordt aangetoond door het zeer gewaagde karakter van de opdracht, in werkelijkheid heel riskant. Meer dan één persoon is in de rivier de Styx gevallen, terwijl hij trachtte *kundalini* op te wekken, wat wil zeggen dat men vernietigd wordt, en figuurlijk, zo niet letterlijk, zijn ziel verloren heeft. Want het is psychische zelfmoord om met deze energieën te spelen, die hier uitgebeeld worden als de stromen van de onderwereld, die verkeerd gebruikt of misbruikt zouden kunnen worden voor persoonlijke, voor zelfzuchtige en voor materiële doeleinden. Al te veel mensen gaan voort met zich te laten misleiden door het verlangen naar macht of door de betovering van psychische verschijnselen en komen zo terecht in de 'rivieren van de onderwereld', waarbij uiteindelijk alles verloren gaat. Het vullen van de urn van het denkvermogen met de waarachtige creatieve energie van *buddhi* vereist een zuiver leven, een intuïtief geestelijk gewaarzijn, een inzicht dat voortkomt uit een samengaan van begrijpen en mededogen.

Terwijl Psyche geholpen wordt met het volbrengen van de eerste drie taken, wordt er geen hulp geboden bij de vierde taak die haar wordt voorgelegd. Nu moet zij zelf afdalen in de onderwereld, een afdaling die in vele overleveringen, mythen en legenden van talloze culturen over de gehele wereld weerspiegeld wordt (de kruisiging van Christus in de Christelijke traditie is maar één voorbeeld). Nu moet Psyche alleen, zonder hulp de onderwereld binnengaan, om de doos mee te krijgen waarin de goddelijke schoonheid, de zalving ofwel olie van geestelijk leven zich bevindt. Er wordt haar verder verteld de doos niet te openen, doch onvermijdelijk opent zij wel de doos en valt direct in een diepe slaap waaruit zij alleen door Amor gewekt wordt. Opnieuw is de symboliek zo vol van betekenis, dat men lange tijd nodig heeft

om over de diverse aspecten van de taak, die aan Psyche, de ziel, is opgedragen, na te denken. In de eerste plaats gaat zij alleen; er is geen hulp zoals bij de vorige taken het geval was. Uiteindelijk moeten wij de pelgrimstocht zelf maken. En hier in de 'onderwereld' van grove, fysieke stof, moeten we de doos van schoonheid vinden, de doos die de levengevende zalf van de geest bevat. Hier, in fysieke incarnatie, ligt het grootste geheim begraven dat geopenbaard moet worden, opdat de ziel getransformeerd kan worden in een nieuw leven van Liefde, Schoonheid, Waarheid. Zo valt de ziel, zoals deze was, in slaap om gewekt te worden in dat nieuwe bestaan waarin alle zelfzuchtigheid is verdwenen en waarbij men beseft waarlijk één te zijn met al het leven. De menselijke ziel is getransformeerd in een geestelijke ziel. Het *Ātman* en het stoffelijke worden dan gekend als één. Dit is de diepgaande mystieke ervaring. Hier in deze wereld van begoocheling zijn Liefde, Schoonheid en Waarheid. Als ze hier niet worden opgemerkt, geopenbaard door onze levens, zullen zij nergens anders gevonden worden. Dit is de eindfase van ziele-transformatie: het zelf of de ziel, die was, moet sterven als het Onsterfelijk Zelf geboren wordt.

Op deze wijze kan het sprookje van Amor en Psyche heden ten dage verteld worden in bewoordingen die bij ons huidige menselijk bestaan horen. Het is het eeuwenoude verhaal van de opdracht die volledig bewust ondernomen moet worden, een proces dat dynamiek in zich heeft, een *opdracht* die niet ontkend kan worden, als we zouden beseffen dat we in potentie goden in wording zijn. In de wereld van vandaag waar het voortbrengen van guru's bijna een industrie is en het begrip meditatie al te vaak wordt geringschat door de markt van snufjes die mechanismen voor bewustzijnsverandering aanbiedt die van hun gebruikers geen persoonlijke inspanning vergen, kunnen we de eeuwenoude waarheid over het hoofd zien, dat zij die bevrijding willen bereiken niet kunnen ontkomen aan de taak om het proces van transformatie tot stand te brengen. In ons

tijdperk waarin wetenschap en perfectie overheersen kunnen we de recepten en formules van de alchemisten, de sprookjes en allegorieën en mythen, afkomstig van oude culturen, de verhalen van godsdienstige overleveringen afdoen als bijgeloof en wonderlijke verbeeldingen. Desalniettemin ontsluit de theosofische inzichten de psychologische en geestelijke waarheden die verborgen zijn in al deze verhalen uit het verleden. Als we onsterfelijkheid willen bereiken, ligt de theurgische taak nog steeds voor ons, hetzij bekend als yoga uit het oosten of als de oude kunst van alchemie in de westerse traditie. In hedendaagse psychologische vaktermen uitgedrukt, kan het zelf-verwezenlijking of individuatie genoemd worden. Welke naam er ook aan het menselijk *opus* wordt gegeven, we houden ons rechtstreeks bezig met de psycho-mentale transformaties die onderdeel uitmaken van de heldhaftige reis van de ziel.

Eén van de vroegere leden van de Theosofische Vereniging, die talrijke brieven van de adept Leraren van HPB ontving, A.P. Sinnett, schreef over de volmaakte kunst van spirituele regeneratie:

*De omvorming van het normale fysieke bewustzijn van de mens in het goddelijke bewustzijn was het magnum opus waarop de ware alchemisten gericht waren en veel dat wonderlijke dwaasheid is in de instructies en recepten die zij achter hebben gelaten, als we het simpelweg als scheikundigen uit de negentiende eeuw lezen, verandert in mooie spirituele filosofie, geheel in overeenstemming met de wetten die de geestelijke evolutie van de mens leiden, wanneer we in symbolische taal de archaische formuleringen van de processen over verhitten en afscheiden onder woorden brengen, van het kwikzilver van de alchemist en de vurige en gistende wateren. (A.P. Sinnett, *The Growth of the Soul*; voor HPB's eigen commentaar op het onderwerp wordt verwezen naar haar artikel 'Alchemy in the Nineteenth Century', *Collected Writings*, deel XI)*

Wij hebben de stadia die uitgebeeld zijn in de fabel over Amor en Psyche gebruikt, zoals dit opnieuw door Apuleius verteld is in *De Gouden Ezel*, om de opdracht te symboliseren die ons heden ten dage op onze pelgrimstocht wordt voorgelegd, maar we zouden evenzeer hebben kunnen verwijzen naar de stadia die in alle alchemistische teksten geschetst zijn en waarnaar HPB vaak verwees in haar geschriften. Beide beschrijvingen benadrukken de psychologische gevolgen van het proces dat voor ons ligt. Want HPB die voor ons tijdperk in heldere bewoordingen de beginselen van de mysterie-traditie herformuleerde, verklaarde uitdrukkelijk dat het volgende stadium van groei in onze evolutie 'meer te maken zou hebben met psychologie dan met natuurkunde' (*De Geheime Leer*, II, blz. 135). Zoals eerder is gezegd ligt tegenwoordig de nadruk van ons werk op het psychologisch vlak, de tweede van de drie stromingen van evolutie die betrekking heeft op het verstandelijke of *kama-manasische* veld dat in ons werkzaam is, waar het proces dat wordt ondergaan bekend staat als metempsychose. Dit is het kritieke gebied van het psycho-mentale complex waar de strijd wordt geleverd voor het behoud van onze menselijkheid. Zoals zo vaak is gezegd door HPB en haar navolgers, evenals door haar Leraren, gaat het nu om het bewerkstelligen van een verandering in het bewustzijn. En het is deze boodschap die door de voornaamste denkers van onze tijd wordt herhaald. Bewustzijn of intelligentie is het voornaamste en alleen een innerlijke, diepgaande verandering in het bewustzijn kan die veranderingen in de wereld tot stand brengen die aan onze bijna moedwillige vernietiging van de planeet een halt zullen toeroepen.

De goddelijke alchemie van persoonlijke transformatie brengt, als een logisch gevolg, de omvorming van de wereld tot stand. De oude doch tijdloze weg van zelf-transformatie moet heden ten dage gevolgd worden, waarbij men zich volledig bewust is van de theurgische taak die voor ons ligt: er is geen ander pad te gaan. Als wijzelf ons in duisternis bevinden, kan de

wereld geen licht kennen. Binnen onszelf komen alle mogelijkheden samen voor het vernietigen of bevrijden van de wereld. Wanneer we weten hoe we de pijn en de last van de smart van de wereld kunnen dragen, zullen we weten op welke wijze die smart in de allerhoogste vreugde veranderd kan worden. 'Gij zijt verlicht – kies uw weg', staat in *De Stem van de Stilte* (Fragment 3, vers 310). Breng het vers uit de Upanishaden in herinnering:

*Leid mij
van het onwerkelijke naar het Werkelijke.
Van de duisternis naar het Licht.
Van de dood naar de Onsterfelijkheid.*

Toch is er niemand om ons de weg te wijzen, tenzij we ons zelf leiden op de pelgrimstocht, want de weg 'erkent geen voorrechten of bijzondere gaven' in ons behalve die wij verworven hebben door onze eigen worstelingen, nederlagen en mislukkingen en door onze successen gedurende een lange reeks van incarnaties. En als er niemand is om ons voor te gaan, is er ook nergens een doel om naartoe geleid te worden, want zelfs hier, op dit ogenblik, zijn Werkelijkheid, Licht en Onsterfelijkheid, evenals de geopende 'doos van Schoonheid', die Liefde, Waarheid en Goedheid bevat, alle om ons heen. We hoeven alleen maar onze ogen te openen om te zien. De doorreis die de pelgrimstocht is, wordt bereikt middels onze eigen inspanningen gedurende een eindeloze reeks van uitwendig bestaan en talloze innerlijke transformaties. Wanneer we daarin

geslaagd zijn, omdat we moeten en zullen slagen, zullen we waarlijk het Werkelijke zien dat ingebed is in het onwerkelijke; we zullen het Licht aanschouwen dat door alles straalt wat nu in duisternis is gehuld: we zullen onze Onsterfelijkheid beseffen in dit voorbijgaande ogenblik van de tijd.

Eens, in die mythische tijd van het eeuwige nu, zal het hoogtepunt van onze reis komen, die zo mooi wordt afgeschilderd in *De Stem van de Stilte*:

Zie het zachte licht, dat de oostelijke hemel overstromt. Hemel en aarde verenigen zich in uitingen van lof. En uit de viervoudige geopenbaarde krachten stijgt een liefdeslied op, zowel uit het vlammende vuur en het stromende water als uit de zoet geurende aarde en de jagende wind. Luister!... uit de diepe, onpeilbare maalstroom van het gouden licht, waarin de Overwinnaar baadt, rijst de woordenloze stem der GEHELE NATUUR in duizend tonen om te verkondigen:

VREUGDE ZIJ U, O MENSEN VAN MYALBA.

EEN PELGRIM IS TERUGGEKEERD VAN DE ANDERE OEVER.

EEN NIEUWE ARHAN IS GEBOREN

(Fragment 3, verzen 311-5)

Trek verder, Pelgrim!

Uit: *The Theosophist*, augustus 2002
Vertaling: Ton van Beek

Een levend lichaam ... is een kunstwerk.
De schoonheid ervan
schuilt in zijn innerlijke doelgerichtheid.

T. Dobzhansky in
A. Lemkow "Het heelheid principe"